

УДК 321.01

DOI: 10.24144/2078-1431.2020.2(25).80-90

Віктор Пашков,
кандидат політичних наук,
доцент кафедри обліку і аудиту
НТУ «Дніпровська політехніка»

СФЕРА ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ

Розглянуто потенційні можливості використання сфери вищої освіти, навчання іноземних студентів для забезпечення зовнішньополітичних інтересів. Виявлено, що останні 20-30 років провідні країни світу активно використовують виші як агентів публічної дипломатії, отримуючи не лише фінансові вигоди від навчання іноземців, а й політичні ефекти. На прикладі США, Франції, Австралії, Японії проаналізовано роль вишів у поліпшенні міжнародного іміджу країни та двосторонніх відносин, поширенні геополітичного впливу.

У цьому контексті проаналізовано сучасний стан, проблеми та перспективи використання навчання іноземців у вітчизняних ВНЗ для просування політичних і економічних інтересів України на міжнародній арені.

Ключові слова: експорт вищої освіти, м'яка сила, геополітичний вплив, публічна дипломатія, агенти впливу, зовнішня політика.

The potential possibilities of using the higher education, training of foreign students for providing foreign policy interests are considered. It has been revealed that for the last 20-30 years the leading countries have been actively using own colleges and universities as agents of public diplomacy, receiving not only the financial benefits of teaching foreigners, but also political effects.

The export of the higher education, attracting foreign students in modern conditions is becoming an effective tool of "soft power" in those countries that can benefit from the effects of internationalization of the educational space. Learning of foreigners allows the exporting countries of education to gently improve their image in the international arena, promote their own interests in bilateral relations, promote their own political and cultural values, and eventually gently form networks of interpersonal contacts and influencers that can be used in the future for influence. to the political agenda of other countries.

On the example of the USA, USSR, France, Australia, China, Japan, the role of universities in improving the country's international image and bilateral relations of spreading geopolitical influence is analyzed.

In this context, the current state, problems and prospects of using foreigners' education in domestic universities to promote Ukraine's political and economic interests in the international arena are analyzed. For this authorities should intensify their diplomatic work, develop and approve an appropriate state strategy that would coordinate the actions of different ministries, especially the Ministry of Education and Science and the Ministry of Foreign Affairs, and institutional policies of universities.

Keywords: export of higher education, soft force, geopolitical influence, public diplomacy, agents of influence, foreign policy.

Вступ. Сучасний розвиток вищої освіти відзначається інтернаціоналізацією, що відображається в активізації міжнародного співробітництва, зростанні кількості студентів, що навчаються за кордоном, активному формуванні міжнародного ринку освітніх послуг. З іншого боку, сьогодні експорт освіти виходить за межі «просвітницької традиції» – передачі знань і навичок; всі великі міжнародні актори усвідомлюють важливість вищої освіти і науки як засобів посилення національної безпеки та позицій на міжнародній арені.

Аналіз досліджень і публікацій. Зазначена проблематика лише нещодавно стала предметом дослідницької уваги політологів та фахівців у сфері міжнародних відносин. До цього процеси інтернаціоналізації вищої освіти вивчались у рамках педагогічної науки. При цьому освітні компаративісти фокусувались переважно на академічних, культурних та економічних аспектах, часто ігноруючи політичний вимір інтернаціоналізації. Можливості сфери вищої освіти як інструменту «м'якої сили» держави на теоретичному рівні у своїх роботах розглядають Е. Антюхова[1], Н. Білоцерківська [2], М. Чепурина [9].

Метою дослідження є аналіз можливостей використання сфери вищої освіти як інструменту зовнішньої політики держави, порівняння зарубіжного досвіду та вітчизняних реалій у цій царині.

Результати дослідження. Серед європейських країн у цій сфері найбільш помітними є досягнення Франції. Після розпаду колоніальної системи колишня метрополія спрямувала зусилля на те, щоб залишити нові держави у становищі аграрно-сировинних додатків. Такий курс знайшов відображення у політиці економічного та культурного неокolonіалізму. У 2016 р. Франція мала 756 філіалів своїх компаній у країнах Північної Африки (Алжир, Туніс, Марокко).

Для підтримки дружніх відносин з політичними, діловими колами колишніх колоній Франція активно використовує вищу освіту. Практика використання Францією власних університетів як інструменту досягнення геополітичних цілей була започаткована наприкінці ХІХ ст. і пов'язана зі специфікою управління колоніями в Африці. У той час як Британія у більшості колоній використовувала систему «опосередкованого» управління, за якої колоніальна влада спиралася на традиційні соціальні структури та місцеві владні ієрархії, Франція обрала модель прямого управління, що передбачала формування розгалуженої колоніальної адміністрації, підготовки управлінських кадрів з числа місцевої африканської еліти. Для цього французька влада почала стимулювати представників плеємінної аристократії отримувати освіту в університетах метрополії, особливо в Сорбонні.

З 1900 по 1930 рр. понад 50 тис. африканців отримали вищу освіту у Франції. Згідно із законом «Про натуралізацію» 1912 р., отримання вищої освіти відкривало для мешканців африканських колоній доступ до державної служби та можливість отримання французького громадянства[6,

с. 29]. Тим самим влада прагнула сформувати в колоніях місцеву еліту, глибоко асимільовану у французьку культуру. Як наслідок, у всіх 14 країнах Тропічної Африки, які були колоніями Франції (Гвінея, Кот-д'Івуар, Буркіна-Фасо, Бенін, Мавританія, Нігер, Сенегал, Малі, Габон, Чад, Конго, ЦАР, Мадагаскар), національна еліта була підготовлена у французьких вишах.

Арабські країни Північної Африки (Марокко, Туніс, Алжир) мали статус протекторатів чи особливих регіонів у складі Французької імперії. Як і у випадку колоній Тропічної Африки, влада всіляко заохочувала представників арабської, берберської еліти отримувати освіту в університетах метрополії. Однак у цьому регіоні колоніальна влада через сильні позиції арабо-ісламської культури не ставила завдання асимілювати місцеву еліту у французьку культуру. За деякими підрахунками, у першій половині ХХ ст. у метрополії вищу освіту отримали до 40 тис. арабів [10, с. 206]. Після повернення на Батьківщину вони поповнювали ряди місцевого чиновництва та інтелігенції.

Після розпаду колоніальної імперії у 1960-х рр. французьким урядом була прийнята програма розвитку та підтримки здобуття вищої освіти молоді з колишніх колоній. На початку 1960-х рр. з більшістю нових держав – колишніх африканських колоній – були підписані угоди про культурну співпрацю. Дані угоди передбачали допомогу з боку Франції в організації систем освіти молодих держав, для чого виділялося до 35% коштів, передбачених у договорах. Також у рамках допомоги Париж спрямовував до нових держав викладачів і радників. Для Франції це дало можливість зберегти свій геополітичний вплив і формувати профранцузькі налаштовані політичні, ділові та інтелектуальні еліти.

Нині в університетах країни навчається 280 тис. іноземних студентів. Майже 60% іноземних студентів, що приїжджають на навчання у Францію, є вихідцями з франкомовних країн Африки, половина з яких з країн Магрибу. Результатом такої політики, що проводиться вже понад 40 років, є те, що більшість представників політичної, економічної, наукової еліти країн Магрибу та Західної Африки отримують вищу освіту у Франції. Вона приймає понад половину всіх арабських студентів, що приїжджають здобувати вищу освіту в Європу. Це дозволяє Франції підтримувати і відтворювати вигідні для себе відносини з колишніми колоніями, прив'язуючи їх до потреб своєї економіки.

З початком 1980-х рр. Франція за фінансової підтримки міжнародних організацій створює за кордоном ВНЗ, що діють за французькими навчальними програмами. Її зусилля спрямовуються на арабські країни Африки, підтримку історично усталених політичних, економічних та лінгвістичних зв'язків із ними. Так, наприклад, у Єгипті був створений Французький університет [3, с. 107]. У 1996 р. Торгова палата Парижа відкрила Вищу школу в Бейруті.

Розглянемо приклад Алжиру. Ця північноафриканська країна отримала незалежність у 1962 р. у результаті військового конфлікту з метрополією. Однак за понад 50-річний період незалежності країна так і не змогла

позбавитися політичної, економічної і культурної залежності від Франції. Майже вся правляча еліта Алжиру отримує вищу освіту в університетах цієї країни, до 80% алжирців, які отримують освіту за кордоном, навчаються у Франції, що створює сприятливий політичний клімат для підтримання дружніх двосторонніх відносин, просування економічних інтересів колишньої метрополії. Значна французька допомога у 1970-80-х рр. призвела до того, що система вищої освіти та наукових досліджень цієї країни є своєрідною копією французької, а в академічному середовищі і сьогодні домінує французька, а не арабська мова.

У липні 2010 р. у результаті реформи зовнішньополітичного апарату з метою збільшення чисельності іноземних студентів були створені два нових державних агентства – Campus France (залучення на навчання у французькі вищі іноземців) та Egide (прийом та розміщення іноземних стипендіатів).

На відміну від США та Великої Британії, які є традиційними центрами освіти для іноземців, Австралія на міжнародному ринку освітніх послуг виглядає новим гравцем. Ця англомовна країна включилася у конкурентну боротьбу за іноземних студентів лише наприкінці 1980-х рр. Скорочення державного фінансування вишів в середині 1980-х рр. внаслідок економічного спаду стало суттєвим стимулом для активізації вишами міжнародної діяльності. Держава дозволила вишам самостійно визначати розміри плати за навчання, вводити платні послуги. Як зазначав міністр освіти А. Ванстоун наприкінці 1990-х рр., «щоб вижити та процвітати у світі, що швидко змінюється, університети мають увійти на міжнародний ринок і почати орієнтуватися на споживача»[11, с. 3].

За останні 20 років австралійські вищі досягли значних успіхів на світовому ринку освітніх послуг. Якщо у 1987 р. у країні навчалось лише 7,8 тис. іноземних студентів, то через 20 років їх кількість становила 223,5 тис. осіб, що вивело цю країну у десятку світових експортерів освіти. У 2018 р. в Австралії навчалось понад 550 тис. іноземних студентів[11, с. 4]. Надходження від їх навчання становлять 25% загальних доходів вишів, а іноземні студенти – 21,5% від загального студентського контингенту.

Щорічно експорт освітніх послуг приносить країні до \$20 млрд. До середини 1990-х рр. австралійський уряд розглядав процеси інтернаціоналізації вищої освіти винятково як комерційні, що дозволяли зменшити бюджетний тягар утримання державних вишів. З середини 1990-х рр. в умовах закінчення «холодної війни» відбуваються зміни у зовнішньополітичній стратегії Австралії. Країна, яка раніше рухалась у руслі зовнішньої політики США, зі зміною геополітичної ситуації почала шукати своє місце у нових реаліях. Політичні та ділові кола Австралії стали прагнути до регіонального лідерства через більш тісну інтеграцію країни у регіональну економіку, нарощування економічної конкурентоспроможності. Тому з середини 1990-х рр. спостерігається підтримка урядом експорту освітніх послуг, що став розглядатися не лише як важливе джерело доходів, а й інструмент забезпечення геополітичних інтересів країни в АТР. Австралійські посольства активно підтримують вищі у їх діяльності з рекрутування

іноземних студентів, у встановленні контактів з місцевими вишами. З точки зору геополітики, навчання іноземців, до 90% яких приїжджає з Південно-Східної Азії, розглядається як інструмент зміцнення відносин з Китаєм, Японією та Індією, посилення позицій у країнах Океанії та АСЕАН.

Однією з причин привабливості отримання іноземцями освіти в Австралії є можливість працевлаштування після випуску. У цьому питанні уряд прагне отримати додаткові вигоди. Федеральний уряд щорічно визначає кількість робочих віз для випускників з числа іноземців (від 4 до 20 тис. віз). При розгляді заявок пріоритет надається фахівцям інженерно-технічних напрямів, які забезпечують економічний розвиток країни, підтримку інноваційних галузей (гірничо-видобувна промисловість, електроніка, ІКТ, енергетика, біотехнології).

Цікавий приклад управління процесами інтернаціоналізації вищої освіти в геополітичних цілях демонструє Японія. У 2003 р. країна нарешті досягла цілі, поставленої у 1983 р.: щорічний прийом іноземців досяг 100 тис. студентів (90% іноземних студентів – громадяни КНР, Південної Кореї, Тайваню). Сама Японія щорічно посилає на навчання лише в США майже 40 тис. студентів.

Японська вища освіта є найдорожчою у Азійсько-Тихоокеанському регіоні, тому дозволити собі її здобуття можуть лише діти політичної та бізнес-еліти країн регіону, перш за все Китаю та Південної Кореї. Вони навчаються у провідних ВНЗ разом з дітьми японських чиновників і бізнесменів. Саме КНР, Японія та Південна Корея утворюють трикутник у регіоні, в межах якого здійснюється лівова частка регіональної торгівлі. Однак через спірні моменти, сторінки історії та територіальні суперечки політичні відносини Японії з Китаєм та Південною Кореєю є дуже напруженими і складними. Тому головною формою зовнішньої політики Токіо щодо цих країн залишається економічна дипломатія. У своїй основі вона спирається на формування бізнес-мереж. Їх активне створення почалося в останній третині ХХ ст. у зв'язку із процесами глобалізації економіки [1, с. 94]. Формування бізнес-мереж дозволило бізнесам Японії, Південної Кореї, прибережних провінцій Китаю, тісно переплетеним з родинами, регіональними співтовариствами, державними структурами скласти серйозну конкуренцію західним компаніям на внутрішніх та міжнародних ринках.

Основою бізнес-мереж є довіра до партнерів, що притаманна східній традиції господарювання. Однак, якщо у минулі століття у Китаї, Японії, Кореї такі мережі формувалися у межах внутрішнього ринку, а довіра спиралася на родинні зв'язки чи територіальне походження, то сьогодні мережі формуються для виходу на регіональний ринок, а довіра, ділові зв'язки формуються під час навчання у вишах. Діти китайських та південнокорейських бізнесменів і чиновників під час навчання у японських вишах встановлюють дружні зв'язки з однолітками, а після закінчення ВНЗ прагнуть розвивати з ними спільний бізнес.

Отже, через систему вищої освіти відтворюються бізнес-мережі, що зміцнює геоекономічні позиції Японії у регіональній економіці. Япон-

ський уряд, розуміючи роль ВНЗ як первинного джерела формування довіри між майбутніми партнерами, підтримує процеси інтернаціоналізації вищої школи, прагне збільшити чисельність громадян КНР, Південної Кореї, інших країн регіону, що навчаються у Японії. При цьому уряд керується не так можливістю отримання доходу, як перспективної політичної вигоди. У липні 2008 р. уряд оголосив намір збільшити контингент іноземних студентів до 300 тис. осіб до 2020 р. Вже у 2009 р. для цих цілей було відібрано 30 університетів, які отримали додаткові бюджетні дотації для посилення викладання англійською мовою, розвитку інфраструктури, стажування викладачів за кордоном, розширення програм студентського обміну тощо.

Приєднання України до Болонського процесу (ЕНЕА, 2005) і Європейського дослідницького простору (ERA, 2014) активізували процеси інтернаціоналізації вітчизняної системи вищої освіти. Ухвалений після Революції гідності новий закон про вищу освіту (2014) одним із завдань ЗВО визначає (ст. 26) «налагодження міжнародних зв'язків та провадження міжнародної діяльності в галузі освіти, науки, спорту, мистецтва і культури»[5, с. 127]. У законі також визначено основні напрями міжнародної діяльності вишів. Згідно зі ст. 75 закону, до них належать «участь у програмах двостороннього та багатостороннього академічного обміну; спільні наукові дослідження; організація міжнародних конференцій, конгресів та інших заходів; участь у міжнародних освітніх та наукових програмах; спільна видавнича діяльність; навчання іноземних громадян в Україні; створення спільних освітніх і наукових програм з іноземними вишами та науковими установами; відрядження за кордон викладачів тощо»[2, с. 25]. Для цього виші наділені правом встановлювати прямі зв'язки з іноземними партнерами, укладати міжнародні договори.

З початком 2000-х рр. в Україні спостерігається тенденція до різкого росту чисельності іноземних студентів, і до 2010 р. збільшення становило в середньому 3 тис. осіб на рік. Якщо у 2000 р. в українських вишах навчалось 20 тис. іноземців, то у 2009 р. їх кількість зросла до 44 тис. осіб. Після президентських виборів 2010 р. нова влада поставила амбітну мету – увійти в топ-20 найбільших центрів міжнародної освіти та збільшити за кілька років контингент іноземних студентів до 50 тис. осіб[7, с. 103]. В наступні роки динаміка за цим напрямом була досить позитивною. У 2012 р. в Україні навчалось 55 тис. іноземців, у 2013 р. – 61 тис., у 2014 р. – понад 69 тис. іноземців (на початок року).

Після Революції гідності чисельність іноземних студентів демонструвала стагнацію у рості. Суспільно-політична нестабільність і військові дії на Донбасі не сприяли привабливості країни як місця навчання. З 2014 по 2019 рр. чисельність іноземців в українських вишах фактично не змінилась. Лише у 2019 р. відбулось різке збільшення – на 10 тис. осіб. Таким чином, кількість іноземних студентів сягнула 75 тис. осіб, і ці цифри стали для нашої країни рекордними, оскільки навіть в УРСР максимальна чисельність іноземців, що здобували освіту, досягла 30 тис. чол. і була зафіксована в 1990 р.

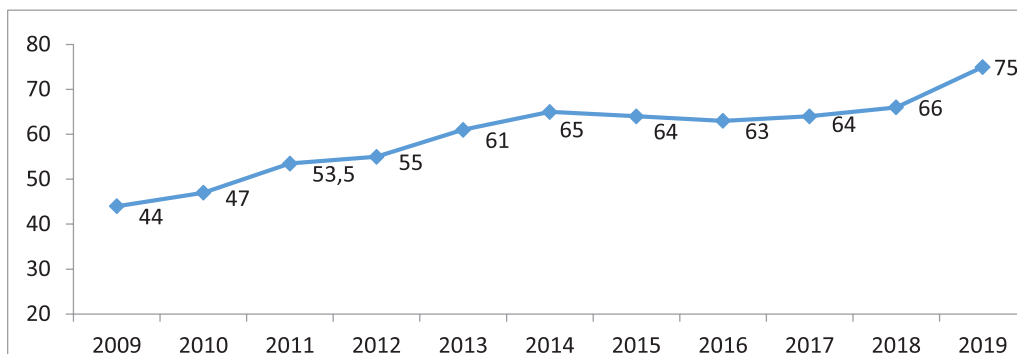

Рис. 1. Динаміка чисельності контингенту іноземних студентів в Україні в 2009-2019 рр. (тис.)

Вигоди від залучення іноземних студентів величезні. У 2017-2019 рр. вони приносили економіці Україні 8,5-9 млрд. грн на рік у вигляді оплати за навчання та проживання. Наявний контингент іноземців у вищих заведе- ннях забезпечує роботою 3,5 тис. викладачів і 1,5 тис. осіб допоміжного персоналу. Окрім того, витрати на навчання та проживання становлять приблизно по- ловину від загальних витрат іноземних студентів. Ще стільки ж вони витра- чають на харчування, одяг, розваги та інші послуги, пов'язані з навчанням.

Україна має величезний потенціал для отримання політичних диві- дендів від навчання іноземних студентів. Аналіз накопиченого досвіду доз- воляє виділити ряд проблем, що заважають реалізувати цей потенціал у національних інтересах. По-перше, на державному рівні не проводиться системна робота зі збільшення іноземних студентів, немає відповідної дер- жавної програми. По-друге, до цих пір у багатьох країнах, які можуть стати потенційною базою постачання студентів, відсутні українські дипломатич- ні представництва, консульства, а там, де вони присутні, робота ведеться кволо. По-третє, через зниження міжнародного іміджу вітчизняної систе- ми вищої освіти деякі країни відмовляються визнавати українські дипло- ми, що шкодить залученню іноземців у вищі. Виходячи з цього, доцільним є розробка та реалізація державної стратегії, її просування через посоль- ства, громадські організації. Такі кроки, окрім збільшення контингенту сту- дентів, сприятимуть і поліпшенню міжнародного іміджу України.

Серед інших стримуючих чинників зростання чисельності іноземців у вищих можна виділити такі:

- 1) нестабільність суспільно-політичної ситуації і, як наслідок, знижен- ня рівня безпеки навчання;
- 2) поява нових учасників на міжнародному ринку освітніх послуг;
- 3) невисокий рівень якості вищої освіти, що проявляється у слабкому представництві вітчизняних вишів у престижних міжнародних рей- тингах;
- 4) застаріла соціальна, навчальна та наукова інфраструктура вишів;
- 5) невідповідність вишів для активізації міжнародної складової ді- яльності – англійських освітніх програм, курсів;

б) жорсткий візовий режим, особливо щодо громадян країн Третього світу, що є перспективним ринком для вітчизняних вишів.

Станом на 2019 р. понад 40% іноземних студентів в українських вишах становлять громадяни пострадянських країн: Азербайджану (16%), Туркменістану (15%), Грузії (4,4%), Узбекистану (2,6%), РФ (2,4%). З іншого боку, з 2017 р. лідером за кількістю іноземних студентів в Україні є Індія (20%). Цікаво, що кількість студентів з Азербайджану, Туркменістану та Узбекистану за останні 15 років зросла у 3-4 рази. У десятку країн, які є «імпортерами» студентів» у вітчизняні виші, також входять Марокко, Нігерія. При цьому кількість студентів з країн-членів ЄС становить лише 3% від загальної чисельності. Найбільш популярними серед іноземців є медичні (до 45%), економічні (13%) і технічні спеціальності (10%), а найбільшими центрами їх концентрації стали Київ, Харків і Одеса[8, с. 206]. Отже, можна виділити три перспективні регіони постачання іноземних студентів в Україну – Центральна Азія, арабські країни Магрибу і Тропічна Африка.

Головними чинниками привабливості нашої країни як освітнього центру для іноземців є співвідношення якості освіти з її вартістю, легкі умови вступу до ВНЗ, значний рівень толерантності та умов проживання у великих містах, невисокі витрати на проживання, близькість до ЄС.

Сучасна політична ситуація у світі характеризується ростом локальних та етнонаціональних конфліктів, посиленням суспільної напруги, навіть у тих країнах, де історично спільно живуть різні етнічні групи та нації. Як свідчить досвід багатьох країн, що пережили етнонаціональні конфлікти, ВНЗ часто залишаються єдиними суспільними інституціями, в яких проводиться миротворча та консолідуюча політика. Тому політики та освітяни вважають, що вища освіта може і повинна допомогти суспільству сформулювати у молоді гуманну модель поведінки, толерантність щодо людей іншої національної, релігійної належності. У сфері вищої освіти можна знайти ефективні форми зниження гостроти міжнаціональних конфліктів.

З точки зору перспектив розвитку для багатьох етнічних груп, мова освіти є символічною та практичною життєвою необхідністю. Питання мови навчання є не лише питанням доступності освіти для меншин, а й їх політико-правового статусу в суспільстві. Якщо у випадках з іноземними студентами мовний бар'єр є зоною відповідальності самого індивіда, то у випадку громадян держави – представників національних меншин – це стає відповідальністю держави, політика якої може створювати або ліквідувати подібні бар'єри. Через освіту та соціалізацію особистість сприймає мову, традиції, культуру народу, а отже право на освіту рідною мовою є одним з ключових для будь-якої національної меншини. У разі, коли це право ігнорується, проводяться асиміляційні стратегії в освітній політиці, це одразу негативно впливає на міждержавні відносини.

Політика у сфері вищої освіти може набувати не тільки етнонаціонального, але й зовнішньополітичного забарвлення. Найбільш яскраво це проявляється у Східній Європі. Встановлення сучасних кордонів у регіоні відбувалося на основі угод СРСР зі східноєвропейськими країнами та між ними, де на той час вже встановилися комуністичні режими. Усі ці

договори, підписані у 1945-1948 рр., досі чинні. При проведенні кордонів під впливом ідеологічного чиннику національна приналежність та думка місцевого населення не бралися до уваги. Тому жодна східноєвропейська країна не є моноетнічною та включає крихти етнічних масивів сусідніх держав, що з розпадом соціалістичного табору загострило як етнопатріональні відносини всередині країн, так і міждержавні відносини, зокрема між Румунією та Україною, Румунією та Угорщиною. Забезпечення прав національних меншин на здобуття освіти рідною мовою стало важливим чинником міждержавних відносин у регіоні.

Досить поширеним у Європі інструментом захисту прав національних меншин сьогодні є двосторонні міждержавні угоди. Україна як нова незалежна держава підписала такі договори з 4 країнами-сусідками – Молдовою, Румунією, Угорщиною та Словаччиною. Першою серед них у 1993 р. була підписана угода з Угорщиною. Документ мав форму декларації. Сторони заявляли про своє бажання керуватися у вирішенні проблем захисту прав національних меншин нормами міжнародного права.

У 1997 р. подібна угода була підписана між Україною та Румунією. Договір мав регламентну форму. На той час в освітній політиці Румунії простежувалися дискримінаційні тенденції, посилювався курс румунізації національних меншин. Підписання угоди було нагальною справою і врегулювало ситуацію, знявши тим самим латентну напругу у відносинах Києва та Бухареста.

У 1998 і 2001 р. аналогічні угоди були підписані з Молдовою, Словаччиною. В обох випадках документ мав форму декларації про добрі наміри сторін і був підтвердженням відсутності напруги у двосторонніх взаєминах. Сьогодні у всіх східноєвропейських країнах, включаючи Україну, розроблені державні програми підготовки кадрів для шкіл національних меншин, а також створені відповідні матеріально-технічні можливості. Україна активно працює у цьому напрямі, використовуючи освіту як інструмент підтримки дружніх відносин з сусідами. Так, майбутні вчителі для шкіл з болгарською, гагаузькою мовою навчання готуються в Одеському університеті, для молдавських і румунських шкіл – у Чернівецькому університеті. Підготовка відповідних кадрів проводиться також в університетах Києва, Львова, Дрогобича та Ізмаїлу.

Показовою є діяльність Ужгородського національного університету, в якому навчаються представники різних національних меншин. У 1996 р. в місті Берегово відкрито Закарпатський угорський педагогічний інститут. Угорською мовою здобувають фахову освіту в окремих групах Мукачівського аграрного коледжу, Ужгородського коледжу культури, Березівського медичного училища[4, с. 22]. Багато експертів висловлюють думку, що саме завдяки освітній політиці (недискримінації й сприяння) Україні у 1990-х рр. вдалося досить швидко, без ускладнень домовитися з Угорщиною про делімітацію кордонів та співпрацю в економічній сфері.

З іншого боку, з середини 2000-х рр. угорська влада почала використовувати сферу вищої освіти, захист національної меншини як інструмент агресивного просування зовнішньополітичних інтересів.

Висновки. У сучасному світі експорт вищої освіти, залучення іноземних студентів перетворюється на ефективний інструмент «м'якої сили» тих держав, які можуть скористатись наслідками інтернаціоналізації освітнього простору. Навчання іноземців дозволяє державам-експортерам освіти поліпшувати власний імідж на міжнародній арені, просувати власні інтереси у двосторонніх відносинах, поширювати свої політичні та культурні цінності.

Україна має використовувати залучення іноземних студентів не лише як засіб отримання доходів і модернізації системи вищої освіти, а й як інструмент культурної та освітньої дипломатії, поліпшення міжнародного іміджу. Для цього державним органам слід активізувати дипломатичну роботу, виробити й ухвалити відповідну державну стратегію, яка б узгодила дії уряду, окремих міністерств, особливо МОН і МЗС, та інституційні політики вищів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антюхова Е. П. Фактор образования в «мягкой силе» США, Китая и ЕС: сравнительный анализ. //Сравнительная политика. 2019. Т.10 №2. С. 86-98.
2. Білоцерківська Н. Г. Освіта як елемент політики «м'якої сили»: сучасні політичні реалії України. //Сучасне суспільство. 2016. Вип. 2 (12). С. 24-31.
3. Василенко О. Глобалізація, академічна мобільність та інтернаціоналізація вищої освіти //Інвестиції: практика та досвід. 2018. №24. С. 106-109.
4. Вербицька С. Міжнародна студентська академічна мобільність: етапи розвитку, суб'єкти організації // Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки.2009. Вип. 45. С. 20-26.
5. Говоровська О. Інтернаціоналізація вищої освіти України під впливом глобалізації суспільства // Наукові записки з української історії: збірник наук. статей.2015. Вип. 37. С. 124-130.
6. Касаткин П. И. Культурная и образовательная составляющие «мягкой силы» ЕС // Сравнительная политика. 2018. Т. 9., № 1. С. 26-36.
7. Лисак О. Б. Освіта іноземців в Україні: сучасний стан, проблеми та маркетинговий погляд на шляхи їх подолання. // Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2016. №4. С. 102-107.
8. Нітенко О. Інтернаціоналізація вищої освіти як фактор розвитку університету // Освітологічний дискурс. 2015. № 2 (10). С. 205-216.
9. Чепурина М. А. Мягкая сила в глобальной политике: Болонские измерения // Весник РУДН. Серия: Политология. 2014. №1.С. 96-103.
10. European Higher Education Area: The Impact of Past and Future Policies / A. Curaj, R. Pricopie, L. Deca. Springer (eds.), 2018. 721 p.
11. Knight J., De Wit H. Internationalization of Higher Education: Past and Future. International Higher Education. 2018. № 95. P. 2-4.

REFERENCES

1. Antyukhova, E.P. (2019). *Faktor obrazovaniya v «myagkoy sile» SSHA, Kitaya i YES: sravnitel'nyy analiz [The educational factor in the «soft power» of the US, China and the EU: a comparative analysis]. Sravnitel'naya politika – Comparative politics, 3, 86-98 [in Russian].*

2. Bilotserkivs'ka, N. H. (2016). *Osvita yak element polityky «m'yakoyi syly»: suchasni politychni realiyi Ukrainy [Education as an element of soft power policy: modern political realities of Ukraine]*. *Suchasne suspil'stvo – Modern society*, 2 (12), 24-31 [in Ukrainian].
3. Vasylenko, O. (2018). *Hlobalizatsiya, akademichna mobil'nist' ta internatsionalizatsiya vyshchoyi osvity [Globalization, academic mobility and internationalization of higher education]*. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 24, 106-109 [in Ukrainian].
4. Verbyts'ka, S. (2009). *Mizhnarodna student-s'ka akademichna mobil'nist': etapy rozvytku, sub'yekty orhanizatsiyi [International student academic mobility: stages of development, subjects of organization]*. *Visnyk Zhytomyr's'koho derzhavnoho universytetu. Pedagogichni nauky – Bulletin of Zhytomyr State University. Pedagogical sciences*, 45, 20-26 [in Ukrainian].
5. Govorovs'ka, O. (2015). *Internatsionalizatsiya vyshchoyi osvity Ukrainy pid vplyvom hlobalizatsiyi suspil'stva [Internationalization of higher education in Ukraine under the influence of globalization of society]*. *Naukovi zapysky z ukrayins'koyi istoriyi – Scientific notes on Ukrainian history*, 37, 124-130 [in Ukrainian].
6. Kasatkin, P.I. (2018). *Kul'turnaya i obrazovatel'naya sostavlyayushchiye «myagkoy sily» YES [Cultural and educational components of the EU «soft power»]*. *Sravnitel'naya politika – Comparative politics*, 9(1), 26-36 [in Russian].
7. Lysak, O. B. (2016). *Osvita inozemtsiv v Ukraini: suchasnyy stan, problemy ta marketingovy pohlyad na shlyakhy yikh podolannya [Education of foreigners in Ukraine: current status, problems and marketing views on ways to overcome them]*. *Visnyk Vinnyts'koho politekhnichnoho instytutu – Bulletin of Vinnytsia Polytechnic Institute*, 4, 102-107 [in Ukrainian].
8. Nitenko, O. (2015). *Internatsionalizatsiya vyshchoyi osvity yak faktor rozvytku universytetu [Internationalization of higher education as a factor in the development of the university]*. *Osvitolohichnyy dyskurs – Educational discourse*, 2 (10), 205-216 [in Ukrainian].
9. Chepurina, M.A. (2014). *Myagkaya sila v global'noy politike: Bolonskiye izmereniya [Soft Power in Global Politics: The Bologna Dimensions]*. *Vestnik RUDN. Seriya: Politologiya – RUDN newspaper. Series: Political Science*, 1, 96-103 [in Russian].
10. Curaj, A., Pricopie, R., & Deca L. (Eds.) (2018). *European Higher Education Area: The Impact of Past and Future Policies* [in English].
11. Knight, J., & DeWit, H. (2018). *Internationalization of Higher Education: Past and Future. International Higher Education* [in English].